

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

Filosofia lui Dostoievski despre om

O tratare generală
a concepției dostoievskiene cu privire
la natura și destinul omului în veșnicie,
dimpreună cu recenzii utile a șase dintre lucrările sale
de

CONSTANTINE CAVARNOS

Traducere în limba română de
Prof. PAUL BĂLAN

Editura EVANGHELISMOS
București, 2020

Titlul original: DOSTOIEVSKY'S PHILOSOPHY OF MAN. A general discussion of Dostoevsky's View of Man's Nature and Destiny, together with pertinent discussion-reviews of six of his works de Constantine Cavarinos
First edition 1998
All Rights Reserved
Copyright © 1998 by Constantine Cavarinos

Traducere: Prof. Paul Bălan
Corectură și diortosire: Pr. dr. Marin Comănescu,
Machetare: Mariana Răbincă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CAVARNOS, CONSTANTINE

Filosofia lui Dostoievski despre om : o tratare generală a concepției dostoievskiene cu privire la natura și destinul omului în veșnicie, dimpreună cu recenzii utile a șase dintre lucrările sale / de Constantine Cavarinos ; trad. în lb. română de prof. Paul Bălan. - București : Evanghelistos, 2020
ISBN 978-606-8562-46-9

I. Bălan, Paul (trad.)
82.09
2

Cuprins

Notă introductivă	7
Prefață	9
Natura și soarta omului în veșnicie: o tratare generală	12
Șase lucrări recenzate ale lui Dostoievski	
1. Omul dedublat	37
2. Nopti albe.....	47
3. Un hoț cinstit	55
4. Amintiri din casa morților: în spital.....	61
5. Mujicul Marey ¹	69
6. Visul unui om ridicol.....	73
La editura noastră au apărut.....	87

¹ Mujic = țaran

Omul dedublat²⁵

Acesta este titlul celui de-al doilea roman al lui Dostoievski. A fost terminat la începutul anului 1846, pe când avea vârsta de doar 25 de ani. Traducătorul, George Bird, observă în a sa *Notă introductivă*, faptul că dintre toate lucrările lui Dostoievski *acesta este cel ce merită cel mai puțin nepăsarea de care a suferit.*

În privința acestei afirmații, cred că el are dreptate, fiindcă *Omul dedublat* surprinde mai multe aspecte de un real interes, de o mare valoare și foarte apropiate de duhul lucrărilor de mai târziu ale lui Dostoievski.

²⁵ *Omul dedublat*, traducere de George Bird, Londra, The Harvill Press, 1957, p. 254.

Traducătorul merge mai departe făcând afirmația că acest roman este o mărturisire, exprimată într-o formă alegorică a *conflictului dintre laturi opuse ale firii sale*. Una dintre aceste laturi este înfățișată de către bătrânul domn Goliadkin, un slujbaș guvernamental, cel care este, de fapt, eroul romanului. *El îl reprezintă pe adevăratul sau normalul Dostoievski – timidul, umilul, tânărul pri- vit cu o ușoară neîncredere – care se purta stângaci și chiar irațional într-o distinsă societate*. Celălalt Goliadkin – tot un slujbaș guvernamental – *il reprezintă pe Dostoievski care, infumurat de succes și dornic de laudă, se fudulea, vorbea cu em- fază și imita manierele unei societăți odioase, așa cum o socotea eul său mai normal*.

Studiul meu, atent și pertinent cu privire la *Omul dedublat*, nu m-a con- dus la o astfel de concluzie. Se pare că Bird și-a întemeiat interpretarea sa cu privire la cei doi Goliadkin pe

asemănarea superficială dintre ro- manele lui Dostoievski și cel al lui Robert Louis Stevenson *Dr. Jekyll și Mr. Hyde*, de care pomenește în *Nota* sa introductivă. Trebuie consemnat faptul că Stevenson s-a născut după patru ani de la apariția *Omului dedublat* al lui Dostoievski; așa încât e clar că lucrarea lui Stevenson nu ar fi putut să o in- fluențeze pe cea a lui Dostoievski.

De asemenea, este cu neputință ca *Goliadkin junior* să reprezinte latura opusă a firii lui Dostoievski, având în vedere descrierile celor doi Goliadkin oferite de el și ceea ce știm noi în mod real despre adevăratul Dostoievski și caracterul său moral. O cheie a ceea ce a încercat Dostoievski să realizeze în ro- manul său poate fi aflată, după propria mea părere, nu într-o lucrare precum *Dr. Jekyll și Mr. Hyde*, ci în volumul al II-lea al *Republicii* lui Platon. Aici, două tipuri de oameni complet diferiți din punct de vedere moral sunt înfățișați și

Repuși în contrast, asemenea celor două personaje din *Omul dedublat*: un om extrem de corect, care dobândise reputația de a fi foarte nedrept, și un om extrem de incorect, care își asigurase reputația de a fi extrem de drept.

Nu era necesar, în cazul lui Dostoievski, să fi citit *Republica* lui Platon pentru a dezvolta tema a două tipuri de caracter atât de teribil de opuse. Tot ceea ce i-a trebuit a fost să descopere existența lor, forța de pătrundere în a le analiza, precum și modelul de dreptate din sufletul său. Ei bine, astfel de caractere pot fi aflate în orice țară și în orice generație. Iar Dostoievski a avut darul și forța de pătrundere în sufletele oamenilor, fiind el însuși un om de o mare sensibilitate și integritate morală. În plus, se pare că ar fi citit sau ar fi auzit despre conversațiile cu privire la dreptate din *Republica*, fiindcă în *Omul dedublat* el dă dovadă de o oarecare cunoaștere a scriitorilor din antichitatea elenă:

amintește de Homer și de Demostene și își exprimă marea sa admirație față de elocința lor.

În treacăt trebuie spus că Platon a fost unul dintre autorii preferați ai împărătesei Ecaterina cea Mare (1729-1796), iar un text atribuit lui Grigorie Skovoroda (1722-1794), *cel dintâi filosof rus cu adevărat original*, supranumit *Socrate al rușilor* începe cu aceste cuvinte: *În Rusia sunt numeroase persoane care ar putea fi adevărați Platonii, Aristotelii, Zenoni...; dar ei nu încetează a crede că... atâta timp cât nu avem un Socrate rus, nu vom avea nici un Platon rus...*²⁶.

În *Republica*, fratele lui Platon, Glaucon, afirmă faptul că *Vârful nedreptății pare a fi drept fără a fi așa*. El propune drept model de om nedrept pe cel care, în vreme ce săvârșește cele mai grozave greșeli, și-a asigurat o mare reputație de

²⁶ *Filosofia rusă*, tipărită de J.N. Edie, J.P. Scanlan și Mary-Barbara Zeldin, Chicago, 1965, pp. 8, 17.

o om drept; iar drept model al unui om drept, propune un om simplu și nobil, care nu vrea să pară, ci să fie drept, dar care, deși nu face nimic rău, are reputația de a fi omul cel mai nedrept²⁷. Trebuie spus faptul că termenul de dreptate este folosit aici pentru a desemna totalitatea virtuților.

În ceea ce privește *Omul dedublat* al lui Dostoievski, aflăm că dl Goliadkin senior, eroul, se aseamănă modelului acelui om drept din *Republica*, în vreme ce Goliadkin junior corespunde modelului omului nedrept. Goliadkin senior este un om simplu, nevinovat, iubitor de pace, iertător, îndelung răbdător, smerit, cucernic. Iată ce îi spune el medicului său: *Eu sunt un om cu totul simplu... Sunt o persoană liniștită. Îmi place pacea, nu zarva societății*²⁸. *Nu sunt un intrigant... Nu-i pot suferi pe oamenii cu două fețe,*

²⁷ 361 A-D.

²⁸ p. 26.

*urăsc defăimarea și bârfa*²⁹. De asemenea, el se descrie pe sine ca fiind iertător și, adesea, își arată disponibilitatea de a-l ierta pe vicleanul său dușman, pe *dublul* său, Goliadkin junior. Nu îl urăște, nu vrea să-l vatăme nici pe el, nici pe oricine altcineva. Analizându-se pe sine în prezența medicului său, ca și cum s-ar afla dinaintea unui duhovnic, el afirmă: *Deși m-aș putea răzbuna, și aș putea să o fac încă foarte bine, și chiar dacă știi pe cine să mă răzbun și cum să o fac, nu mă pângăresc cu astfel de lucruri, ci îmi spăl mâinile de toate acestea, doctore*³⁰. Mărturia sa ne aduce aminte de afirmația lui Socrate din *Republica* lui Platon și anume că *Nu este treaba unui om drept să-și vatăme fie prietenul, fie pe oricine altcineva, ci a opusului său. În niciun caz nu este drept să vatămi pe cineva*³¹.

²⁹ p. 28.

³⁰ Ibid.

³¹ *Republica*, I, 335 D-E.